

AB-TÜRKİYE GÜMRÜK BİRLİĞİ VE VERGİ UYUMLAŞTIRILMASI

.....

Nurettin BİLİCİ
H.Ü. Malye Böl. Öğretim Gör.İstaf

GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı 1995 yılında gerçekleştirilmesi planlanan Türkiye-AB gümrük birliğinde Türkiye'nin vergi uyumlaştırılması yükümlülüğünün olup olmadığı konusunun araştırılmasıdır.

Konu Ankara Anlaşması ve Katma Protokol'de yer alan vergilerle ilgili hükümler ışığında incelenecektir. Bilindiği gibi Ankara Anlaşması Türkiye ile Avrupa Birliği arasında ortaklık kuran bir anlaşmadır ve 1964 yılında yürürlüğe girmiştir. Katma Protokol ise "geçiş dönemi"nin gerçekleşme esaslarını ortaya koymakta olup 1.1.1973 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

A) Ankara Anlaşması ve Katma Protokol'de Yer Alan Vergiyle İlgili Hükümler

Türkiye Avrupa Birliği arasındaki vergi düzenlemeleri ile ilgili olarak Ankara Anlaşması'nın 16. maddesinde genel bir hüküm yer almıştır. Bu hükme göre "Âkit taraflar, Topluluğu kuran Anlaşmanın üçüncü büyük bölümünün I. kısmında yer alan rekabet, vergileme ve mevzuatın yaklaştırılması ile ilgili hükümlerde anılan ilkelerin, ortaklık ilişkilerinde uygulanması gerektiğini kabul ederler."

16. maddenin uygulanmasını öngördüğü maddeler Roma Anlaşması'nın 85-102. maddeleri arasında yer alan hükümlerdir. Bu hükümlerden 85-94. maddeler arasında kalanlar rekabet, 100-102. maddeler arasında yer alanlar mevzuatın yaklaştırılması ile ilgilidir. Vergiyle ilgili hükümler ise 95-99. maddeler arasında yer almıştır. Roma Anlaşmasında yer alan vergiyle ilgili hükümler paraleli hükümler Geçiş Dönemi'nin gerçekleşme şartlarını düzenleyen Katma Protokol'ün çeşitli maddelerinde yer almıştır.

Katma Protokol'ün 44. maddesi dolaylı vergilerle ilgili olup Roma Anlaşması'nın 95 ve 96. maddelerine paralel hüküm ihtiva etmektedir. Roma Anlaşması'nın 97. maddesine paralel hüküm Katma Protokol'ün 44. maddesinin 3. fıkrasında yer almıştır. Bu fıkra yayılı muamele vergisi uygulanması halinde mallara ve mal gruplarına göre ortalama hadler saptanmasına ilişkindir. 98. maddenin paraleli olan 45. madde dolaylı vergiler dışında kalan vergilerle ilgilidir. Dolaylı vergilerin uyumlaştırılması ile ilgili olan 99. maddeyi karşılayan bir hüküm ise Katma Protokol'de yer almamıştır.

B) Katma Protokol'e Göre Yapılması veya Uyulması Gerekli Vergi Düzenlemeleri

1) Gümrük Vergileri ve Eş Etkili Vergilerin kaldırılması

Birlik üyesi ülkelere karşı ithalatta ve ihracatta gümrük vergileri, eş etkili resimler, miktar kısıtlamaları ve koruma sağlamayı gözetken eş etkili her türlü tedbirin kaldırılması gereklidir (AA, m. 10 2., KP. m. 8-15).

Bu hükümler gereğince Avrupa Birliği ülkelerine karşı uygulamakta olduğumuz gümrük vergileri sıfırlanacak, diğer taraftan gümrük vergilerine eş etkili vergi niteliğinde uyguladığımız Toplu Konut Fonu gibi fonlara da son verilecektir.

2) Birlik Ortak Gümrük Tarifesi'nin Kabulü

Üçüncü ülkelere karşı Birliğin Ortak Gümrük Tarifesi'nin kabul edilmesi gereklidir (AA, m. 10-2, KP. m. 17-20).

3) Ayırım Gözetici Vergileme Yasağına Uyulması ve Normalin Üstünde Vergi İadesi Yapılmaması

İthalatta ayırım gözetici vergilemenin yapılamaması, ihracatta normalin üstünde vergi iadesi yapılamaması katma protokolde hükme bağlanmıştır (KP. m. 44, 45). Aksi taktirde damping vergisi uygulamasına gidilebilecektir (KP. m. 46).

Bu hükümler Roma Anlaşmasında yer alan 95. ve 96. maddelerin paraleli hükümlerdir. Bir yandan Avrupa Birliği ülkelerinden ithal edilecek ürünler üzerine benzer yerli ürünlere uygulanan vergilerden daha fazla vergi konulmasını, diğer taraftan Avrupa Birliği ülkelerine yaptığımız ihraç ürünlerine iç vergilendirmeyi aşan vergi iadeleri yapılmasını yasaklamaktadır.

Ayırımı vergileme ve aşırı vergi iadesi yasağı olarak adlandırabileceğimiz bu iki prensip ile vergilerin rekabet eşitliğini bozacak şekilde uygulanması önlenmek istenmektedir. Ayırımı vergileme, ithal ürünler üzerinden daha yüksek oranlarda vergi alınması durumunda söz konusu olduğu kadar, yerli ürünlere uygulanan istisnaların ithal ürünlere uygulanmaması durumunda da söz konusu olur.

4) Teşvik Edici Vergileme Yasağı

Teşvik edici vergileme, devletlerin belli sanayi kollarına, belli işletme gruplarına veya bölgelere vergi muafılığı, vergi istisnası, vergi indirimi veya vergi iadesi şeklinde yaptıkları uygulamalardır. Teşvik edici vergileme yasağı RA m. 92'de yer alan "devlet yardımları" yasağı kapsamı içinde düzenlenmiştir.

KP'nin 43. maddesinin ikinci fıkrası devlet yardımları ile ilgili olarak geçiş dönemi boyunca "Türkiye'nin ekonomik kalkınmasının kolaylaştırılmasına yönelik yardımlar, alış-veriş şartlarını âkit tarafların ortak çıkarına aykırı düşecek ölçüde değiştirmedikçe, ortaklığın iyi işlemesi ile bağdaşır kabul edilir" hükmünü içermektedir. Bu hüküm mucibince Türkiye'nin yatırımları teşvik edici vergi uygulamaları herhangi bir engelle karşılaşmamaktadır. Aynı hükmün devamında yer alan bir engelle karşılaşmamaktadır. Aynı hükmün devamında yer alan fıkrada ise "Geçiş döneminin sonunda, Ortaklık Konseyi, Türkiye'nin o tarihteki eko-

nomik durumunu göz önünde bulundurarak, yukardaki bendde öngörülen hükmün uygulanma süresinin uzatılmasının gerekip gerekmiyeceğini kararlaştırır" denilerek Türkiye'nin mevcut vergi teşvik tedbirlerini geçiş döneminden sonra da koruyabilmesinin yolu açılmıştır.

5) Ekonomik Sıkıntı Durumunda Başvurulabilecek Korunma Maddesi

Katma Protokol vergiyle ilgili getirdiği düzenlemelerin ve yasakların yanında bir de korunma hükmüne yer vermiştir. Protokol'ün 60. maddesinin 1. bendine göre "Türk ekonomisinin bir faaliyet sektörünü veya dış mali istikrarını tehlikeye düşürecek ciddi bozukluklar ortaya çıkar veya Türkiye'nin bir bölgesinin ekonomik durumunun bozulması şeklinde güçlükler belirirse, Türkiye gerekli korunma tedbirlerini alabilir. Bu tedbirler ve bunların uygulama usulleri Ortaklık Konseyi'ne geciktirmeksizin bildirilir."

SONUÇ

Buraya kadar incelediğimiz Ankara Anlaşması'nın ve Katma Protokol'ün vergi ile ilgili hükümlerinden, Birlik kaynaklı ithal ürünlerle yerli ürünler arasında ayırım gözetmemek koşuluyla, gümrük birliği aşamasında iç vergilerde istenildiği gibi düzenleme yapılabileceği sonucunu çıkarabiliriz.

Katma Protokol'de Roma Antlaşması'nın 99. maddesinde yer alan do laylı vergilerin uyumlaştırılması ile ilgili paralel bir hüküm yer almamıştır. Dolayısıyla Katma Değer Vergimizin Birlik KDV ile uyumlaştırılması konusu tam üyelik müzakereleri aşamasında konuşulacak bir konudur.